

PŘÍRODA V ZAHRADĚ

Trvalkové výsadby ve veřejné zeleni

Atraktivní, ekologicky hodnotné záhony přizpůsobené změnám klimatu

Tipy pro veřejnou zeleň

EVROPSKÁ UNIE

Interreg

EVROPSKÁ UNIE

Rakousko-Česká republika

Evropský fond pro regionální rozvoj

www.prirodnizahrada.eu

Společně pro zdravý zítřek

Univerzální trvalkové záhony

Trvalkové záhony přinášejí do obce květy a barvy, a jsou proto u občanů velmi oblíbené. Navrhnout je lze mnoha způsoby a mohou být jedinečnou vizitkou obce.

Výsadbu tvoří trvalky, traviny a cibuloviny, které lze kombinovat se stromy, keři nebo jinými rostlinami. Doba kvetení je od jara do pozdního podzimu. V zimě jsou záhony atraktivní zajímavými strukturami a uschlými květenstvími. V souvislosti se změnou klimatu se potřeba přizpůsobení zelených ploch rostoucímu horku a suchu stává stále naléhavější. Pro tento účel jsou trvalky díky své univerzálnosti ideálním řešením. Téměř pro každé místo existují vhodné kombinace - do sucha i vlhka, na slunce i do stínu.

Při vhodném návrhu, provedení a péči jsou trvalkové záhony nenáročné na údržbu, tj. vyžadují méně času na údržbu než letničkové záhony nebo trávnickové plochy. V neposlední řadě lákají pestře kvetoucí trvalkové záhony opylovače, jako jsou včely a motýli. Při správné volbě druhů a designu se tak trvalkové záhony stávají malými biotopy.

Atraktivní zeleň u silnice: Správným výběrem trvalek lze ozelenit i horká a suchá místa. Nahoře Loosdorf, dole Gänserdorf.

Původní trvalky podporují biologickou rozmanitost. Lze je rovněž dobře kombinovat s nepůvodními druhy trvalek.

Výhody trvalkového záhonu

Pečlivě navržené, profesionálně založené a dobře udržované trvalkové záhony jsou atraktivní po celý rok a jsou nenáročné na údržbu (extenzivní způsob péče). Jejich použití však vyžaduje odborné znalosti při jejich návrhu, založení i údržbě.

Oproti záhonům se sezónní výsadbou, která se mění několikrát ročně, jsou trvalkové

záhony cenově výhodnější. Náklady na počáteční založení jsou o něco vyšší, jsou ale kompenzovány tím, že není třeba sázet stále nové rostliny. Tím se také zkracuje časová náročnost každoroční péče.

Trvalkový záhon je zpravidla zcela zapojen od 3. roku a jeho obnova se doporučuje každých 10 až 15 let.

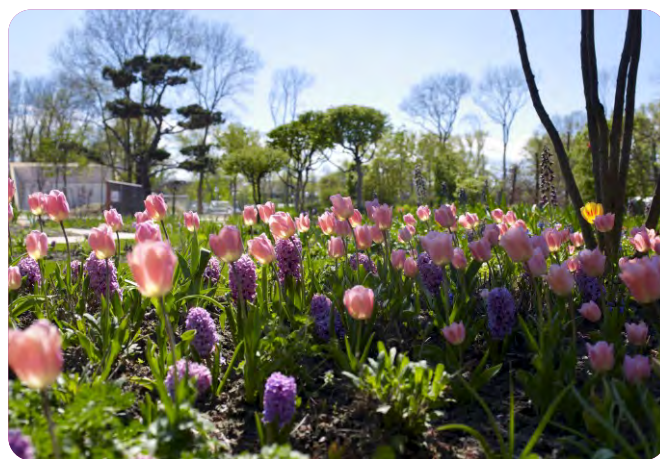

Díky velkému výběru trvalek lze najít vhodnou kombinaci pro téměř každé místo. Některé druhy jsou vhodné např. pro velmi slunná a suchá místa, kde by atraktivní vzhled trávníku nebo letniček vyžadoval intenzivní závlivu. Trvalky se ale osvědčily i na stinných místech, například pod stromy. Obzvláště odolné jsou divoké trvalky, které mají tu výhodu, že jsou útočištěm a zároveň bohatým zdrojem potravy pro hmyz a ptáky.

Trvalky se výborně hodí do podsadeb stromů.

Trvalkové záhony lze skvěle kombinovat s dalšími rostlinami, např. s menšími keři, jehličnany, růžemi a stromy. Doba kvetení záhonu lze prodloužit přidáním cibulovin jako jsou tulipány a narcisy. Záhon pak začíná kvést již brzy zjara. Aby se cibuloviny po odkvětu v klidu zatáhly, kombinují se s trvalkami, které po odkvětu zakryjí jejich usychající listy.

S cibulovinami se doba kvetení prodlouží.

Dobrý projekt a provedení jako základ

Nejdůležitější pro úspěch trvalkového záhonu je jeho dobré navržení. V ideálním případě je výsadba pečlivě přizpůsobena klimatu, lokalitě a půdě, stejně jako použitému mulčovacímu materiálu. Pouze pokud jsou tyto faktory vzájemně sladěny, bude výsadba dlouhodobá a nenáročná na údržbu. Vysazené rostliny by měly v dospělosti pokud možno zcela zakrýt půdu, čímž zároveň dojde k účinnému potlačení plevelů. V ideálním případě se budoucí péče zohledňuje již od začátku. Při výběru rostlin je třeba zvážit mnoho faktorů: Trvalky by měly být vybírány s ohledem na místo výsadby a nároky na péči. Dále je třeba zohlednit designové aspekty (barva, doba kvetení, výška atd.). Doporučujeme svěřit projekt zkušenému odborníkovi nebo projektantovi. Další

možností je použít hotové směsi trvalek, které jsou k dostání v trvalkových školkách. Pokud jde o velikost trvalkového záhonu, platí, že trvalkami lze osázet i velmi malé záhony. Zde je však třeba upozornit, že na malých

Dobře navržená směs trvalek bude ladit s místem určení, a díky tomu bude působit atraktivně.

plochách panují vzhledem k malému objemu půdy většinou velmi suché podmínky. Základy obrubníků záhonu by měly být zásadně vylity betonem tak, aby umožňovaly co nejlepší spojení s podložím - tedy nevybetonovávat žlaby, ale kolmé stěny!

Zhruba po 10 až 15 letech je obvykle nutné

Správný půdní podklad

Pro optimální růst spolu musí být půda a rostliny v souladu. Trvalky lze vysazovat do stávající půdy nebo do speciálních substrátů. Pokud se použije původní půda, musí být trvalky přizpůsobeny stávajícím půdním podmínkám. Zhutněné půdy je třeba nakypřit. Velmi těžké půdy lze vylepšit pískem nebo jemnou cihlovou drtí. Pokud je odtok vody špatný, je třeba založit drenážní vrstvu. Půda nesmí obsahovat kořenové plevelle. Obzvláště nepříjemné jsou například svlačec, pýr nebo pcháč. Jejich kořeny je třeba pečlivě odstranit; v žádném případě se nedoporučuje jejich frézování, protože rozsekanými částmi kořenů se tyto druhy ještě více rozmnožují.

Případná výměna půdy se provádí do hloubky asi 20 až 40 cm. V případě potřeby se na dno přidá drenážní vrstva. Speciální substráty pro trvalky lze zakoupit v kompostárnách. I při

trvalkový záhon obnovit. Celý záhon nebo jeho část se znovu osází a obnoví se také vrstva mulče. V některých případech může být nutná i výměna substrátu. Při výsadbě pod mladé stromy mějte na paměti, že s rozrůstající se korunou se zvyšuje zastínění a sluncemilné trvalky jsou vytlačovány.

výměně půdy je třeba substrát a trvalky vzájemně sladit.

Trendem jsou substráty s nízkým obsahem živin a trvalkové výsadby tvořené nenáročnými trvalkami. Důvodem je předpoklad, že mnoho živin znamená také mnoho plevelů. Dalším důvodem je, že tyto „umělce v hladovění“ není třeba téměř zalévat a nevyžadují hnojení.

Recept na substrát s nízkým obsahem živin, který si můžete namíchat sami:

75-80 % minerální složky (např. drť nebo nepraný štěrk frakce 0/4) a 10-15 % organických látek (humus, kompost nebo prosátá orná půda). Samozřejmě musí být i tato směs bez semen nebo kořenových plevelů.

Výsadba trvalkového záhonu

Trvalky lze vysazovat téměř po celý rok až do zámrazu půdy. Výsadba je ideální, když není takové horko a půda není příliš mokrá. Nejlepší doba pro výsadbu je od konce března do poloviny května nebo od poloviny září do konce října. Cibuloviny, jako jsou tulipány nebo narcisy, se vysazují od konce září do konce listopadu. Pokud plánujete vysadit cibuloviny, je jednodušší je vysadit zároveň s trvalkami.

Pro výsadbu nejprve připravte půdu dle výše uvedeného postupu. Ponořte květináče s trvalkami do kbelíku s vodou, dokud se v nich nepřestanou tvořit vzduchové bubliny. Poté je

Trvalky se nejprve rozmístí po celé ploše záhonu a poté se zasadí. rozmístěte na záhon v doporučených rozestupech nebo podle připraveného výsadbového plánu.

Teprve po rozmístění všech trvalek na záhonu začnete s vlastní výsadbou. Pokud je v plánu záhon zamulčovat, přidává se mulčovací materiál již při výsadbě nebo bezprostředně po ní. Tento bod bude podrobněji vysvětlen později. Po výsadbě důkladně zalijte. V následujících týdnech sledujte, jak rostliny prospívají, a případné plevely odstraňujte co nejdříve. Za suchého počasí je během počátečního růstu nutná dodatečná zálivka.

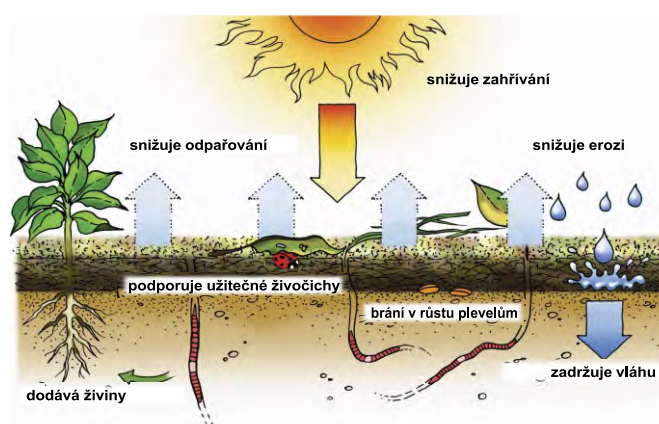

Trvalky se nejprve rozmístí po celé ploše záhonu a poté se zasadí.

Mulčování - jaký materiál je vhodný?

Mulčování znamená zakrývání půdy organickými nebo minerálními materiály. Mulčování má pozitivní účinky na rostliny, půdu i údržbu - udržuje vlhkost, podporuje život v půdě a potlačuje růst plevelů.

Na trhu je k dispozici široká škála mulčovacích materiálů. Je třeba pečlivě zvážit, jaký typ mulče je pro daný záhon vhodný. Mulčovací materiál je ideálně přizpůsobován místu a trvalkám. Neboť ne každý druh trvalky se snese s každým mulčovacím materiálem. Citlivé trvalky se mohou spálit o štěrk, který se na slunci zahřívá. Některé trvalky naopak špatně snášejí tříslovinu z kůrového mulče. U minerálních mulčovacích materiálů musí být podloží schopné unést jejich hmotnost, aniž by docházelo ke ztuhnutí. Z důvodu udržitelnosti by se měly používat mulčovací materiály vyráběné v daném

Mulčování chrání půdu před povětrnostními vlivy.

regionu nebo z recyklovaných materiálů. Například dřevní štěpka se často vyrábí v okolí nebo si ji lze dokonce vyrobit vlastními silami. Lněné nebo konopné pazdeří jsou zbytky, které vznikají při výrobě vláken. V případě produktů z těžby nerostů by měla být upřednostněna místa těžby v blízkém okolí.

Srovnání organických a minerálních mulčovacích materiálů:

Organické	Minerální
např.: dřevní (keřová) štěpka, konopné nebo lněné pazdeří, štěpka z ozdobnice čínské, dřevní nebo rostlinná vlákna, kompost z kůry	např.: písek, štěrk, kačírek, lávový kámen, cihlový recyklát
nezahřívají se	částečně se zahřívají
nízká hmotnost	většinou vysoká hmotnost
obnova přibližně každé 2-3 roky	trvanlivé
možná fixace dusíku → kompenzační hnojení	žádná fixace dusíku
u kůry s obsahem lýka může docházet k inhibici růstu	u vápence možné zvýšení hodnoty pH

Mulčování čerstvou kůrou se pro trvalkové záhony nedoporučuje, protože fenoly obsažené v kůře při rozkladu růst trvalek brzdí. Mulčovací kůru bez obsahu lýka lze bez problémů použít. Netkané textilie nebo geotextilie se z ekologických důvodů nedoporučují. Při husté výsadbě trvalek je v geotextilii vyříznuto tolik otvorů, že jejich použití nemá smysl. Pokud se však přesto

Dřevní štěpku na mulčování si v mnoha obcích mohou připravit sami.

Kakost oddenkatý vytváří hustý pokryv, je nenáročný na péči a vyhledávaný včelami.

použije, doporučujeme použít rozložitelné materiály z geotextilie.

Alternativou k mulčování jsou plošné velmi husté výsadby trvalek, které mají podobný účinek jako samotné mulčování. Pro tento účel je vhodné například rdesno hadí kořen (*Bistorta officinalis*) nebo kakost oddenkatý (*Geranium macrorrhizum*).

Průběžná údržba

Jak již bylo uvedeno, základem trvalkového záhonu s extenzivním způsobem péče je jeho správné naplánování a příprava. Údržbu by měli zajišťovat také vyškolení pracovníci, nebo alespoň u některých úkonů. Pokud není k dispozici kvalifikovaný personál, je vhodnou alternativou pověřit údržbou specializovanou firmu.

Při údržbě je důležité rozpoznat, zda se trvalky dobře vyvíjejí, nebo zda vykazují známky

nedostatků vyžadujících nějaký zásah. Je třeba také bojovat proti úbytku nebo naopak nadměrnému rozrůstání jednotlivých druhů. Například u dynamických, přírodě blízkých trvalkových výsadeb je žádoucí, aby se trvalky samy vysemenily. Proto musí umět příslušný pracovník rozpoznat, které semenáčky trvalek mohou zůstat a které musí být odstraněny. Stejně tak je třeba umět rozpoznat a odborně odstranit plevel.

Účinné potlačení plevelů

Záhon, kde by nerostl žádný plevel, neexistuje. Musíte počítat s přibližně 2-3 úkony údržby ročně. Správnými metodami lze růst plevelů výrazně omezit:

- Při zakládání záhonu dbejte na to, aby se v půdě nevyskytovaly kořeny plevelů.
- Chudý substrát nebo podloží brání růstu plevelů.
- Sázejte hustě: čím rychleji se trvalky zapojí, tím menší šanci má plevel.
- Ošetřujte na jaře, odstraňujte plevel, dokud je ještě malý, a nenechte ho vysemenit.
- Všimněte si okolí: kam létají semena plevelů?
- V přírodě blízkých výsadbách nejsou plevelé tak nápadné a některé „plevele“ s výsadbou harmonicky splývají.
- Plevel vytahujte i s kořeny, netrhejte jej jen nad zemí.

Řez

Než znovu vyraší první rostliny (přibližně v březnu), většina trvalek se seřízne, aby zůstaly kompaktní a záhony vypadaly atraktivně. V ideálním případě je trvalkový záhon navržen tak, aby měly trvalky podobné nároky na péči a mohly být seříznuty najednou. K tomu účelu se hodí zahradní nůžky nebo na větší plochy křovinořezy s nejrůznějšími žacími nástavci.

Zavlažování / vsakování

Trvalkové záhony lze vybavit kapkovou závlahou nebo je během horkých měsíců zalévat. Trvalky je vhodné vybírat tak, aby vyžadovaly co nejmenší nebo žádnou dodatečnou zálivku. K úspoře vláhy pomáhá i mulčování.

Naopak trvalkové záhony mohou sloužit také jako infiltrační nebo zásobní plochy pro vodu.

Ve velmi suchých podmínkách může pomoci zavlažování.

Posypová sůl

Podél silnic může být znečištění solí vysoké. Zde by měly být vybrány druhy, které takové znečištění zvládnou. Na jaře by se takové záhony měly „propláchnout“. Zaléváme přibližně 70 l vody / m² záhonu, čímž se sůl dostane do hlubších vrstev, kde se již nedostane ke kořenům trvalek. To má však smysl pouze u substrátů s vysokým obsahem minerálů. Lepším řešením je přejít na alternativy k posypové soli, pokud je to možné.

Hnojení

Když je trvalkový záhon založen extenzivněji a je málo náročný na živiny, tak je potřeba minimum hnojiva. Pokud trvalky strádají, lze použít kompost, rohovinovou moučku nebo speciální organická hnojiva, která jsou k dispozici v pevné nebo tekuté formě.

S postupující změnou klimatu přibývá extrémních povětrnostních jevů, jako jsou silné přivalové deště. Pokud se na záhonech použijí určité substráty a speciální složení, je podpořeno vsakování, čímž zde lze zčásti zadržovat vodu, která je pak rostlinám k dispozici v období sucha. Pro správné složení a plánování takových záhonů, kterým se také říká dešťové zahrady nebo “houbová města”, je nutné se poradit s odborníkem.

Do záhonu může vtékat nekontaminovaná voda z okapů nebo chodníků. Dešťovou vodu z ulic do záhonů svádějte pouze v případě, že nejprve proteče vhodným filtračním kanálem nebo filtrační vrstvou.

Dešťovou vodu lze dobře využít v zasakovacích záhonech.

Trvalkový záhon jako biotop

Díky skladbě rostlin prospěšných pro hmyz bude váš trvalkový záhon atraktivním pro včely, motýly a další opylovatele. Oblíbené jsou například nejrůznější druhy šalvěje, řebříčku nebo kakostů. Některé druhy vytvářejí semeníky, které slouží ptákům v zimě jako potrava (např. chrpa, máčky, hadinec, divizna). Pro naše druhy živočichů a hmyzu jsou zvláště cenné původní druhy trvalek. Díky designovým prvkům, jako jsou velké kameny, větve nebo hotely pro včely samotářky, se záhon stane pestrým a rozmanitým biotopem.

Zapojení obyvatelstva

Květy a květiny jsou mezi občany oblíbené. Je důležité najít rovnováhu mezi atraktivitou a přiměřenými náklady na údržbu. Obec může být také průkopníkem v zavádění nových myšlenek, jako je používání původních trvalek nebo výsadba přizpůsobená změně klimatu. Označte takové vzorové výsadby infotabulemi. Vždy se najdou angažovaní obyvatelé, kteří budou ochotni se o záhony starat. Akceptace takových výsadeb se zvyšuje, pokud jsou občané zapojeni již do samotného plánování.

Trvalkový záhon může být koncipován jako biotop pro hmyz.

www.prirodnizahrada.eu
www.naturimgarten.at

Vlastník médií „Natur im Garten“ GmbH, 3430 Tulln; Text: M. Liehl-Rainer, S. Strobelberger; redakce: K. Batakovic, M. Liehl-Rainer; fotografie a grafika: M. Benes-Oeller, J. Brocks, A. Haiden, M. Liehl-Rainer, L. Mayrhofer, I. Strasser, S. Strobelberger, G. Weber; grafika a tisk: Werbetechnik Hugl GmbH, 2130 Mistelbach; překlad: M. Vacha, A-2161 Poysbrunn; odborná korektura českého textu: D. Křivánková; redakce českého textu: M. Petrová; duben 2022.

„Městská zeleň - trvalky a popínavky, nové rostliny pro klimatickou změnu (KPF-02-198)“ je projektem společnosti „Natur im Garten“ GmbH a spolku „Přírodní zahrada“ a je financován v rámci projektu FMP/KPF AT-CZ 2014-2020 z Evropského fondu pro regionální rozvoj, z programu „INTERREG V-A Rakousko-Česká republika“ a spolufinancován z vlastních prostředků společnosti NÖ.Regional.GmbH.

